

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:30.09.2020 ✓Accepted/Kabul:07.10.2020

DOI:10.30794/pausbed.802690

Araştırma Makalesi/ Research Article

Papuççular, H. (2021). "Anlatı, Analiz ve Teori: Siyasi Tarih Araştırmalarına Farklı Yaklaşımlar", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2021 Sayı 42:Özel sayı 1, Denizli, ss. 091-0102.

ANLATI, ANALİZ VE TEORİ: SİYASİ TARİH ARAŞTIRMALARINA FARKLI YAKLAŞIMLAR

Hazal PAPUÇÇULAR*

Özet

Bu makalenin amacı günümüzde farklı yaklaşımlarla ele alınan siyasi tarih alanında bir araştırmacının nasıl yapılabileceği ve bir makalenin nasıl yazılabileceği ile ilgili araştırmacıya genel bir kılavuz oluşturmaktır. Bu bağlamda çalışma siyasi tarihin geçirdiği dönüşümleri inceleyerek günümüzde alanın yekpare bir yapıda olmadığını göstermekte, dolayısıyla bu alanda farklı soru tipleri ve araştırma yöntemleri kullanılarak çeşitli eserler verilebileceğini ortaya koymaktadır. Makale genelde betimsel anlatıya dayanan siyasi tarih çalışmalarının teorik/kavramsal yaklaşımlarla da yapılabileceğini, her iki biçimde de analiz ve sebep-sonuç ilişkisinin önemli olduğunu vurgulamaktadır. 21. yüzyılda siyasi tarihin kaynaklarının çeşitliliğini ve ulaşılabilirliğini gösteren bu çalışma, bu kaynakları kullanırken ve sonrasında bir makale yazarken özellikle dikkat edilmesi gereken hususları da ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, günümüzde farklı yaklaşımlarla siyasi tarih yazını üretilebileceğini, anlatının hâkim yerini korusa da analizin ve farklı alanlardaki teorilerin giderek önem kazandığını belirtmekte ve bu konuda çalışma yapmak isteyen araştırmacı için bir çerçeve oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Siyasi tarih, Diplomasi tarihi, Yeni diplomasi tarihi, Tarih metodolojisi, Araştırma yöntemleri.*

NARRATIVE, ANALYSIS AND THEORY:DIFFERENT APPROACHES TO DIPLOMATIC HISTORY RESEARCH

Abstract

This article aims to constitute a guideline for the researchers about making research and writing an article on diplomatic history, which has recently been approached with different methods. In this respect, it analyzes the transformation that the field has experienced so far and shows that diplomatic history has not been a monolithic research field nowadays. Thus, this study puts forward that it is now possible to formulate different set of questions and employ different research methods in this field. This article argues that diplomatic history, which is usually based on descriptive narratives, can also be done through theoretical/conceptual lenses, emphasizing the importance of causal analysis on both styles. Showing the diversity and accessibility of the historical resources in the 21st century, this article specifies the important matters regarding the utilization of these sources as well as the writing process of the study. Therefore, it establishes a framework for the researchers by analyzing different approaches to diplomatic history, which has still been dominated by narratives yet prone to change with theoretical understandings.

Keywords: *International history, Diplomatic history, New diplomatic history, Historical methodology, Research methods.*

*Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Kültür Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, İSTANBUL.
e-posta:h.papuccular@iku.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0002-2035-133X>)

1. Giriş

Ortaçağ'a dair önemli eserler veren tarihçi Jacques Le Goff, 1972'de yayınlanan ve tarih disiplininin o dönemdeki durumunu tartışan derleme eser *Historical Studies Today*'de siyasi tarihi artık uzanması gereken bir "ceset" olarak tanımlamıştı (Rabb, 1974: 339). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, tarihyazımına hâkim olan paradigmanın değişimiyle beraber düşünüldüğünde bu söylem çok da şaşırtıcı değildi. Goff'un ceset olarak tanımladığı siyasi tarih, kendi ifadesi ile "eski" siyasi tarihti. (Rabb, 1974: 339). Eski ise, tarihin akademik bir disiplin olarak ortaya çıktığı 19. yüzyıldan itibaren alana hâkim olmuş Rankeci tarihi kastetmekteydi. Leopold von Ranke ile özdeşleşen bilimsel tarih, temel olarak kronolojik olay örgüsüne dayanıyor, odak noktasına liderleri ve devletlerarası ilişkileri alıyor ve arşiv belgelerine dayanıyordu (Iggers, 2000: 3-4). Oysa Goff'a göre, siyasi tarihin artık sistemler, güç, toplumsal yapılar ve göstergebilim ile meşgul olması gerekiyordu (Rabb, 1974: 339).

1970'lerde tarihe, özellikle de siyasi tarihe yapılan bu eleştiriler ne ilktir ne de son olacaktır. Bu bağlamda, 20. ve 21. yüzyılda hem tarihyazımında hem de sosyal bilimlerin diğer alanlarında gerçekleşen paradigmatik dönüşümler bu eleştirileri çeşitlendirdiği gibi, siyasi tarihin çehresini de değiştirmiştir. Bugün artık tek bir metodolojik çerçeve üzerinden ilerleyen bir siyasi tarihten bahsetmek pek mümkün görünmemektedir. Goff'un 1970'lerde "ceset" olarak tanımladığı siyasi tarih alanı, deyim yerindeyse yeniden dirilmiş ve "yeni" yaklaşımlarla dinamik bir hale bürünmüştür.

Bu noktadan hareketle bu makalenin amacı, günümüzde farklı yaklaşımları içinde barındıran siyasi tarih alanında bir araştırmanın nasıl yapılabileceği, bir makalenin nasıl yazılabileceği ile ilgili araştırmacıya genel bir kılavuz oluşturmaktır. Öncelikle, alanın tam olarak neye tekabül ettiği ve zaman içindeki gelişim ve değişimi kısaca analiz edilecektir. Sonrasında, farklı nitelikteki siyasi tarih çalışmaları için araştırma sorularının nasıl sorulabileceği ve sorulan bu soruların yanıtlanabilmesi için tercih edilebilecek yöntemler ortaya konacaktır. Bu bölüm, diğer disiplinlerle kurulabilecek bağlara da dikkat çekecektir. Makale, 21. yüzyılda siyasi tarihin kaynaklarının çeşitliliği üzerinde duracaktır. Arşiv dışında kullanılabilir kaynaklara ek olarak, günümüzdeki dijital teknolojilerin bu alanı nasıl etkilediği tartışılacaktır. Sonuç olarak, günümüzde farklı yaklaşımlarla siyasi tarih yazını üretilebileceği, anlatının hâkim yerini korusa da analizin ve farklı alanlardaki teorilerin giderek önem kazandığı belirtilecek ve bu konuda çalışma yapmak isteyen araştırmacı için bir çerçeve oluşturulacaktır.

2. Eski ve Yeni: Siyasi Tarihe Farklı Yaklaşımlar

Siyasi tarih, farklı ülke geleneklerinde farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Alan, Türkiye'de geleneksel olarak Siyaset Bilimi'nin bir anabilim dalı olmakla beraber, farklı ülkelerde Tarih bölümleri çatısı altında da çalışılmaktadır. Bağlantılı olduğu disiplinden ayrı olarak siyasi tarihin tam olarak neyi incelediği de tartışma konusudur (Kürkçüoğlu, 2006: 2-4). Kürkçüoğlu'nun da belirttiği gibi, alan siyasal hayatı yani iç politik gelişmeleri değil, dış siyasal ilişkileri içermektedir (Kürkçüoğlu, 2006: 2-4). Bu makalenin konusunu oluşturan siyasi tarih kavramı da siyasal hayatın anlatısını içermemektedir. Temel olarak, birbirinden farkları olsa bile üç farklı kavram bu makaledeki siyasi tarih alanını oluşturmaktadır: Kürkçüoğlu'nun da atıfta bulunduğu dış siyasal ilişkilerin tarihine ek olarak diplomasi tarihi ve uluslararası ilişkiler tarihi.¹

Bu bağlamda siyasi tarihin zaman içinde geçirdiği değişimlere değinmek önemlidir. Zira, bugün yekpare bir siyasi tarihyazımından bahsetmek pek mümkün görünmemektedir. Dolayısıyla, siyasi tarih çalışmalarına bir rehber olmak iddiasında olan bu makalede bu farklı yazımlara değinmek, sonraki bölümde incelenecek olan çeşitli araştırma ve yazım yöntemleri için bilgi sağlayacaktır. Ancak, siyasi tarihin tarih ve siyaset bilimi arasında kalan girift konumu meseleye hem tarihyazımı hem de – az da olsa – siyaset bilimi lenslerinden bakmayı gerektirmektedir. Bir başka deyişle, tek bir disiplindeki değişiklik bugün siyasi tarih yazım pratiklerini anlamak için yeterli görünmemektedir.

Tarihyazımı açısından bakıldığında, 19. yüzyılda akademik bir hal alan tarih, aslen siyasi tarihti. Yükselen pozitivist anlayışla, arşiv belgelerine dayalı bir metodoloji kullanılarak yazılan tarihin bir bilim olduğu iddia ediliyordu. Tarihin konusu genellikle diplomasi ve savaştı, ancak bu kavramlar da dönemin ruhuna paralel bir biçimde çoğunlukla ulus-devlet perspektifinden milliyetçi bir biçimde ele alınıyordu (Schweizer ve Schumann,

¹ Bu makaledeki siyasi tarih İngilizce literatürdeki *diplomatic history* ve *international history/history of international relations* kavramlarına denk düşmektedir.

2008: 154-155). Tarih çalışmaları çoğunlukla anlatı (*narrative*) biçimindeydi. Bu durum, 20. yüzyılın başında birçok eleştiriyi de beraberinde getirdi. Eleştiriler tarihin bilimselliğine karşı çıkmıyordu. Aksine, tarihin gerçek bir bilim dalı olabilmesi için çok dar olan odak noktasını genişletmesi, bazı sosyal yapıları da incelemesi ve düz bir anlatım biçiminden daha ziyade analiz gerektirdiğini söylüyordu (Iggers ve Wang, 2013: 158-159).

Bu eleştirilerin siyasi tarih açısından iki önemli sonucu oldu ve ikisi de 20. yüzyıldaki iki dünya savaşı sonrasında gerçekleşti. Birinci Dünya Savaşı, İngiltere'deki tarihçileri savaşın sebep ve sonuçlarını analiz etmeye yöneltti. Bu durum, geleneksel diplomasi tarihinde bir dönüştürme yaratarak, akademide uluslararası tarihi (uluslararası ilişkiler tarihi - *international history*) ortaya çıkardı. Uluslararası tarihe göre, savaş ya da barış milletlerin tekil tarihinden daha çok yapılar, süreçler ve uluslararası sistemin etkilerine göre ortaya çıkıyor ve bunu anlayabilmek için de tek bir arşivden daha ziyade birden çok ülkenin arşivine bakmak gerekiyordu (Maiolo, 2018: 579-580). Böylece uluslararası tarih, geleneksel milliyetçi ve salt anlatıya dayalı siyasi tarihe, analiz ve hatta teorik yaklaşım da eklemişti.

İkinci değişim ise İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıktı. Bu, tarihyazımındaki hâkim paradigmanın değişimiyle ilgiliydi. Tarihe bir sosyal bilim niteliği kazandırma çabası demografi ve ekonominin tarihyazımı içindeki ağırlığını arttırdı (Iggers, 2000: 44-45). Böylece, özellikle batıda iktisat tarihi ya da toplumsal tarih gibi alanlar siyasi tarihin disiplinindeki hakimiyetine meydan okudu. Büyük anlatıya önem veren ve adını ünlü Fransız dergisinden alan *Annales* ekolü ya da iktisadi/toplumsal tarih alanında eserler veren İngiliz Marksist tarihçiler disiplinin çehresini değiştirdi. Siyasi tarih böylece tarih disiplininin içinde ikinci plana atılmıştı.

Bu durum sadece tarih disiplinindeki hâkim anlayışın değişmesiyle ilgili değildi. Siyaset bilimindeki değişimler de siyasi tarihin geri plana atılmasında önemli rol oynadı. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra tarihteki büyük anlatı hakimiyetine paralel bir biçimde siyaset biliminin uluslararası ilişkilere bakışı da büyük ve açıklayıcı modellere doğru kaydını (Schweizer ve Schumann, 2008: 164). Disiplin, tezlerini üretirken tarihsel anlatı yerine başka teorik yaklaşımları kullanmaya başladı. Örneğin, 1960'larla birlikte birçok siyaset bilimci oyun teorisini tarihsel analizden daha çok kullanıyordu ki bu, siyaset bilimi ve tarihin birbirlerinden daha çok uzaklaşmalarına sebep oldu (Schweizer ve Schumann, 2008: 165). Böylece siyasi tarih Soğuk Savaş döneminde sadece tarih değil, siyaset biliminde de geri plana düşmüş oldu.

Geleneksel siyasi tarihe en büyük meydan okuma ise 1970'lerde post-modernizmden geldi. Sosyal bilim yönelimli tarih büyük anlatılara yönelse de tarihin bilimsel bir biçimde çalışılabileceğini kabul ediyordu. Fakat post-modernist yaklaşıma göre tarih bilimsel değil metinsel ve kurgusal (Thompson, 2004: 72-73), yani pozitif bilimlerden daha çok edebiyata yakındı. Post-modernizm, her şeyin özgülüğüne atıfta bulunuyordu. Bu sebeple, 1980'lerde tarihyazımındaki hâkim paradigma yeniden değiştiğinde mikro-tarih anlatıları güç kazanmıştı. Bireylerin iradesinin ya da grupların kültürlerinin de diğer etmenler kadar önemli olduğuna inanan bu anlayış ile (Stone, 1979: 9) madun ve kültür çalışmaları alanında ciddi çalışmalar yapıldı.

Le Goff, siyasi tarihe atfettiği "ceset" benzetmesini böyle bir dönemde yapmıştı. Ancak, dönemin ruhuna rağmen bu abartılı bir benzetmeydi ve siyasi tarih alanında da değerli eserler vermeye devam ediyordu. Kedouri'ye göre, bir tarihçinin çalışma konusu onun eserini değerli, yararsız, sıkıcı ya da parlak yapmazdı (Kedouri, 1979: 503). Diplomasi tarihi sadece diplomatik yazışmaların ortaya konmasından ibaret değildi. Bu alandaki iyi bir çalışma, arşiv belgelerinin kronolojik olarak sıralanması ile değil, bir davranışın ortaya çıkardığı sorunsal ile başlıyordu (Kedouri, 1979: 503). O dönemde deyim yerindeyse küçümsenen siyasi tarihi savunmak için söylenen bu sözler, bu makalenin konusu açısından da önemlidir.

20. yüzyılın büyük çoğunluğunda eleştirilen geleneksel siyasi tarihin de hâkim paradigmalardan etkilendiğini söylemek gerekir. Bir başka deyişle, siyasi tarih de yekpare kalmamış ve özellikle 21. yüzyılda yeni teori ya da çalışma alanlarının getirdiği araçlardan yararlanmaya başlamıştır. Örneğin, post-modernizm çerçevesinde yükselen feminist çalışmaların paralelinde, kadınların da eklemeli olduğu uluslararası ilişkiler tarihi araştırmaları, 21. yüzyılda disiplini dönüştüren önemli etkilerden sadece biridir (bkz: McCarthy, 2009; 2014). Benzer bir biçimde, uluslararası tarihin kolektif hafıza ve milli kimlik çalışmalarından yararlanması da farklı bir metodolojiyle olayların değişik anlatılarını ortaya koymuştur (bkz: Finney 2011). Kısacası post-modernizmin sosyal bilimlere olan etkisi ve bu etki ile güç kazanan bazı alanlar günümüzde siyasi tarihin "yenilenmesinde" önemli rol oynamaktadır.

Ancak, siyasi tarihte yenilikçi çalışmalar yapılmasını sağlayarak, “yeni siyasi tarih” ya da “yeni diplomasi tarihi” gibi kavramları ortaya çıkaran tek şey post-modernizm değildir. Aksine, bu alandaki dönüşümün daha önemli bir sebebi 1990’larla birlikte yükseliş 21. yüzyıla etkisi doruğa ulaşan ulusötesi/ulusaşırı (*transnational*) yaklaşımdır. Siyasi tarih açısından düşünüldüğünde, bu kavramı iki şekilde ele almak gerekir. Birincisi, Nye ve Keohane’in *Transnational Relations and World Politics*’te bahsettikleri uluslararası ilişkilerde devlet dışı aktörlerin varlığı ve merkezi devlet mekanizması tarafından kontrol altında tutulmayan bu aktörlerin sınırları aşan etkileri ve etkileşimleridir (bkz: Nye ve Keohane, 1971: 331). Siyaset bilimi/uluslararası ilişkiler disiplini içinde çokça tartışılmış bu kavramın özellikle siyasi tarih çevresinde popüler bir biçimde ele alınışı, 21. yüzyılda gerçekleşmiştir. Artık siyasi tarihçiler için devlet dışı aktörler önemli birer analiz birimidir.

İkincisi ise ulusötesi tarihin (*transnational history*) yükselişidir ve aslında bu durum Nye ve Keohane’in ulusötesi aktörlerinin popülaritesinin siyasi tarih çevrelerinde neden 21. yüzyılda arttığını da açıklamaktadır. Ulusal sınırların ötesine geçen kavram, düşünce, hareket ya da güç üzerine yapılan tarihsel çalışmaları ulusötesi tarih olarak adlandıran Iriye’ye göre, tarihçilerin odak noktasını ulusaldan ulusötesine kaydırması siyaset bilimci, iktisatçı ya da sosyologlara göre daha yavaş gerçekleşmiştir (Iriye, 2004: 213). Bir başka deyişle, Soğuk Savaş’ın bitiminden sonra daha güçlü bir biçimde zikredilen ulus devletin bir analiz birimi olmaktan çıkışı tezi tarihçilerin kimi zaman küresel tarih kimi zaman da ulusötesi tarih olarak adlandırdıkları yeni bir alanı 20. yüzyıldan ziyade 21. yüzyılda popüler hale getirmiştir.

Bu noktada ulusötesicilik akımının, yeni diplomasi tarihi ya da yeni siyasi tarih gibi kavramların ortaya çıkmasındaki en önemli rolü oynadığı söylenebilir.² Siyasi tarihçiler günümüzde anlatılarına giderek daha fazla ulusötesi aktör ve faktörü eklemektedir (bkz: Papuççular ve Kuru, 2020). Ancak, söz konusu siyasi tarih olduğunda devlet dışı aktör ve faktörler ne kadar etkin olursa olsun, devletin anlatıdan çıkarılamayacağı ve hatta böyle bir yaklaşımın siyasi tarihin ilgilendiği konular düşünüldüğünde alanı bir çıkmaza sürükleyeceği de akademisyenler tarafından tartışılmaktadır (Del Pero ve Formigoni, 2017: 31). Hatta bu sebeple bazı akademisyenler ulusötesicilik yerine enternasyonalizm (*internationalism*) kavramını kullanmaktadır. Zira bu kavramın hem devletler arasındaki formel ilişkileri hem de kişilerin, düşüncelerin, networklerin sınırları aşan hareketlerini içerdiği düşünülmektedir (Reinisch, 2016: 200). Kadınlar, akademisyenler, askerler, diplomatlar, aktivistler gibi çeşitli aktörleri resmî olsun ya da olmasın temsil ettikleri kurumlar ve aktif oldukları bağlamlarla birlikte ele alan bu yaklaşım (Reinisch, 2016: 202) bir anlamda devlet ve devlet dışı aktör ve faktörleri birlikte incelemektedir.

Tüm bu tartışmaların gösterdiği şey, “yeni” olsun olmasın, 21. yüzyılda siyasi tarih bir önceki yüzyıla göre çok daha geniş kapsamlı ve dinamik bir alandır. Goff’un ceset olarak nitelendirdiği alan, deyim yerindeyse yeniden dirilmiştir. Üstelik, sosyal ve beşerî bilimlerde yaşanan değişimler sonucu, siyaset biliminin de yeniden tarihsel anlatıya ilgi duyması siyaset bilimi ve siyasi tarih arasında verimli bir ilişkinin doğmasını sağlamıştır (Roberts, 2006: 705-706). Roberts’a göre, post-modernizm ve mikro çalışmaların siyaset bilimine etkisi bu dönüşümün en önemli etmenlerinden bir tanesidir (Roberts, 2006: 706). Ancak, bu durumun çift yönlü bir etki olduğunu da söylemek gerekir. Zira, siyasi tarihçiler de artık sadece anlatı düzeyinde eserler vermemekte ve teorik yaklaşımları da kullanmaktadır. Bu bakımdan, siyaset bilimi ve sosyal bilimlerin diğer disiplinleri ile iş birliği geçmiştekenden daha fazladır.

3. Bir Siyasi Tarih Araştırması Nasıl Yapılır? Siyasi Tarih Çalışmaları İçin Bir Kılavuz Denemesi

Bir önceki bölümde siyasi tarihin iki yüzyılda geçirdiği inişli çıkışlı dönüşümün ayrıntılı bir biçimde incelenmesinin sebebi, alanın zaman zaman değişime uğradığını göstermekti. Bu sebeple, artık siyasi tarih denildiğinde, sadece anlatıya dayanan tek bir siyasi tarihten bahsetmek mümkün değildir. Fakat aynı zamanda – diğer disiplinlere de benzer şekilde – yaşanan paradigmatik değişimlerin alandaki tüm çalışmaları o doğrultuda değiştirdiğini söylemek de mübalağalı bir yaklaşım olacaktır. Örneğin, bugün hâlâ kavramsal bir vizyon ile tarih yazma metodunu reddeden ve bunun disiplinin çetrefilli yapısını görmezden geldiğini düşünen geleneksel tarihçiler (Hobson ve

² İngilizce yayınlarda “yeni uluslararası tarih,” veya “yeni diplomasi tarihi” gibi kavramlar giderek daha çok tartışılmaktadır. Bunların dışında *New Diplomatic History* inisiyatifi de diplomasi tarihinin tarihçiler tarafından yeniden keşfedildiğini ve tarihçilerin çalışmalarında artık kültür çalışmalarını, sosyal bilimlerdeki yeni yaklaşımları, devlet ve devlet dışı aktörleri birlikte kullandıklarını iddia etmektedir. Daha çok bilgi için bkz: *New Diplomatic History* <https://newdiplomatichistory.org/about/> [28 Eylül 2020’de erişildi].

Lawson, 2008: 427) alanın önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Kısacası, 21. yüzyılda siyasi tarih yekpare bir alan değildir. Buna paralel olarak, bir siyasi tarih çalışması yapmak için de tek bir yöntem yoktur. Bu bölümün temel amacı, bir siyasi tarih çalışması yaparken izlenecek bazı ortak ve aynı zamanda farklı yöntemleri birlikte analiz etmektir.

3.1. Betimsel veya Açıklayıcı: Anlatıdan Teoriye Soru Oluşturma Biçimleri

Günümüzde herhangi bir araştırma metodu dersi ya da kaynağında en fazla üzerinde durulan konulardan bir tanesi araştırma sorusu oluşturmaktır denebilir. Araştırma ödevinden teze, makaleden kitaba her şey için en önemli başlangıç meselelerinden bir tanesi iyi bir araştırma sorusunun oluşturulmasıdır. Tarih üzerine bir metot kitabı yazan Cullen, “iyi cevaplar iyi sorularla başlar” diyerek (Cullen 2013: 30), araştırma sorusunun önemine bu disiplin açısından da dikkat çekmektedir. Bu altbölüm, bu konuda çok temel birkaç meseleye dikkat çekecektir.

Siyasi tarihe farklı bakış açıları farklı soru sorma biçimlerini de beraberinde getirir. Geleneksel tarihçiler günümüzde de betimsel (*descriptive*) bir anlatı tarzını tercih etmektedir. Bu sebeple de üzerinde çalışılacak olan konuyu spesifik olarak belirledikten sonra metinde konu ile ilgili bir yargı gerektirmeyen, sadece tarihsel anlatıyı ön plana çıkaran “betimsel sorular” sormaktadır. Küçük bir örnek vermek gerekirse “nedir?” ya da “ne?” ile başlayan sorular genellikle betimsel anlatıya dayalı araştırmalar ortaya çıkarmaktadır.

Önceki bölümde de belirtildiği gibi, disiplinin geleneksel hali geçtiğimiz yüzyıl boyunca eleştiriye uğradı. Eleştiriler diploması tarihinin farklı değişkenleri de hesaba katan daha analitik bir yöntem oluşturması gerektiği konusunun altını çiziyordu (Craig, 1983: 7). Bu makale de, sadece anlatıya dayanmayan, analiz ve teorik yaklaşımları da içinde barındıracak bir siyasi tarih çalışmasının 21. yüzyıl tarihyazımı pratikleri açısından daha uygun olduğunu savunmakla birlikte, sadece anlatıya dayanan bazı siyasi tarih çalışmalarının da önemli olduğunu iddia etmektedir. Zira, burada belirleyici olan faktör, bir meseleyi ya da olayı betimsel şekilde anlatan bir siyasi tarih çalışmasının ortaya koyduğu bilginin niteliğidir. Araştırmacı, bugüne dek üzerinde çok durulmamış bir konu ile ilgili daha önce ulaşılamamış belgeleri gün yüzüne çıkartmış olabilir. Böylesi bir kaynak üzerine yazılmış sadece betimsel anlatıya dayanan bir çalışma da daha sonra analiz edilmek üzere bir bilgi oluşturmakta, kısacası alana bilimsel bir katkı sunmaktadır. Örneğin, Maria Pia Pedani, Venedik arşivlerinde gün yüzüne çıkardığı arşiv belgeleri ile Osmanlı-Venedik diplomatik ve iktisadi ilişkileri ile ilgili daha önceden bilinmeyen birçok konuyu okura sunmuştur (Bkz: Pedani-Fabris, 1996). Bu yönüyle tarih ya da siyasi tarih diğer disiplinlerden ayrılmaktadır.

Ancak, daha önce açılmamış bir arşive veya bir arşivde daha önce hiç kimsenin rastlamadığı bir belgeye ulaşmak tarihçilerin başına sıkça gelen bir durum da değildir. Ya da böyle bir durumda dahi ulaşılan belgenin çeşitli kavramlar çerçevesinde analiz edilmesi günümüz siyasi tarih yazım pratiklerine daha uygun görünmektedir. Bu bağlamda, “açıklayıcı soru”lar konuların nedenlerinin, sonuçlarının ya da birbiriyle olan bağlantılarının ortaya konmasını gerektirmekte (Kamp ve diğerleri, 2018: 19) ve sonuç olarak da anlatıdan analize geçişi sağlamaktadır. Bu bağlamda “nasıl” ya da “neden” ile başlayan sorularının analizi desteklediği söylenebilir.

Bu sorularla yapılacak analizin sağlam temellere oturabilmesi için eldeki materyal kadar teorik bir çerçeveye de sahip olmak gerekmektedir. Alandaki en önemli metot kitaplarından bir tanesini yazan Trachtenberg’e göre, olgular kendi kendilerine konuşmazlar, tarihçiler olguları bir çeşit teorik çerçeve çizerek konuşurmak zorundadır (Trachtenberg, 2006: 30). Bu noktada yazarın atıfta bulunduğu teorik çerçeve, tarihsel anlatı ile teorinin test edilmesi anlamına gelmemektedir. Siyaset bilimi/uluslararası ilişkiler araştırmacıları teorileri kanıtlamak ya da test etmek için tarihsel bilgidен yararlanmaktadır. Örneğin, Küba Füze Krizi siyaset bilimcilerin özellikle karar alma mekanizmalarını inceledikleri, bu bağlamdaki farklı teorileri test ettikleri çokça kullanılan bir vakadır (bkz: Allison ve Zelikow, 1999; Haas, 2001). Siyaset bilimi/uluslararası ilişkiler ve siyasi tarihin birbirleriyle bağlı tarihsel olarak güçlüdür ve önceki sayfalarda da belirtildiği gibi günümüzde daha da güçlenmektedir. Ancak bu tarz bir yaklaşımın daha çok siyaset bilimi/uluslararası ilişkilerin kapsamı içinde kaldığını da vurgulamak gerekir.

Teorik çerçeveden kasıt daha ziyade, siyasi tarih araştırmacısının elindeki belgeler dahilinde gereken soruları sorabilmesi için ihtiyaç duyulan zihinsel bir yol haritası ve aynı zamanda bir analiz birimidir (Trachtenberg, 2006: 30-32). Trachtenberg, bu noktada Birinci Dünya Savaşı’nın çıkış sebepleri ile ilgili bir örnek verirken, Rusya’nın ve Almanya’nın davranışlarının tarihçiler tarafından kolayca Panslavizm ya da Pancermenizm etrafında

tartışılabilirliğini ancak ittifaklar arası ilişkiler için yapılacak bir “güç” kavramsallaştırmasının farklı soruları ve varsayımları da beraberinde getireceğini belirtmektedir (Trachtenberg, 2006: 30-32). Benzer bir örnek Türkiye için de verilebilir. Türkiye’nin iki dünya savaşı arası diplomasisi birçok eserde betimsel bir biçimde tasvir edilmiştir. Ancak bu dönemde Türkiye’nin Akdeniz’deki diplomasisine “orta büyüklükte devlet” kavramı üzerinden yaklaşan Barlas ve Güvenç, bu şekilde Türkiye’nin hangi inisiyatiflerde başarılı ya da başarısız olduğunu nedenleriyle açıklayabilmiştir (bkz: Barlas ve Güvenç, 2014).

Kavramsal yol haritası siyasi tarihçilerin mevcut yazını daha çok sorgulamasını ve eldeki materyal ölçüsünde de daha çok soru sormasını sağlamaktadır. Zaten, geleneksel çalışmalar bir tarafa bırakıldığında da, bir önceki bölümde değinilen kültür çalışmaları ya da ulusötesi tarih kapsamında yazılan yeni siyasi tarih de kavramsal bir yaklaşımı gerektirmektedir. Örneğin, Patrick Finney, İkinci Dünya Savaşı’na giden yolu farklı ülkelerin kolektif hafızaları üzerinden nasıl ve neden farklı hatırladıklarını yazdığı kitabının girişinde tarih ve bellek arasındaki ilişkiyi analiz etmiştir (Finney, 2011: 4-14). Bunu yaparken de konunun disiplinlerarası niteliğini vurgulamış ve kolektif hafızanın politliğini aktarmıştır. Böylece bir siyasi tarih anlatısını daha çok sosyoloji tarafından ele alınan bir kavram olan kolektif hafıza ile analiz etmiş ve sorularını o kavram üzerinden sormuştur.

Görüldüğü gibi, teorik bir çerçeveye sahip olmak bir siyasi tarih araştırmasında tarihçinin soracağı soruları farklılaştıracak ve analizi zenginleştirecektir. Makale özelinde düşünüldüğünde bu, analizi zenginleştirirken odak noktasını da sabit tutacak, böylece tarihte sıkça rastlanan başka ayrıntılarla “dağılma” sorununu da büyük ölçüde çözecektir.

3.2. Birincil ve İkincil Kaynaklar: Siyasi Tarihte Araştırma Safhası

Siyasi tarih olsun ya da olmasın bir çalışmada araştırma safhası hem soruyu oluşturmadan önce hem de oluşturduktan sonra çok önemlidir. İyi bir soru oluşturmak için öncelikle alandaki akademik literatüre hâkim olmak, eldeki belgelerin ve kaynak materyallerin ön incelemesini yapmak ve planlanan çalışmanın alana katkısını ölçmek gerekir. (Kamp ve diğerleri, 2018: 22). Konu ve soruyu oluşturmak için yapılan ilk araştırmadan sonra, çalışmayı oluşturmak ve tamamlamak için yapılan araştırma sırasında da araştırmacının sorusu değişebilir ya da gözden geçirilebilir. Bu altbölümde, soru oluşturulduktan sonra yapılacak araştırmanın niteliği üzerinde durulacaktır.

Öncelikle, bir siyasi tarih araştırması için başvurulabilecek iki tür kaynak bulunur: birincil ve ikincil kaynaklar. Bir siyasi tarih çalışması genellikle ikincil kaynaklar ile başlar ve sorunun oluşturulmasından sonra birincil kaynak araştırması ile devam eder. İkincil kaynaklar, bir konu üzerinde bugüne kadar yapılmış araştırmalardan oluşur ki bunlar çoğunlukla kitap, makale ve akademik tezlerdir. İkincil kaynaklara hâkimiyet oldukça önemlidir. Zira, bir konuyla ilgili literatüre hâkim olmadan o konuyla ilgili bir çalışma yapmak imkânsızdır. Bu, betimleyici sorular soran ve çalışmasını çoğunlukla birincil kaynaklara dayandırarak yazan tarihçi için de geçerli bir önermedir. Alandaki boşluk ya da çatışmaları görmek, genel bir çerçeve oluşturmak ve sonrasında elde edilecek birincil kaynakları yorumlamak ikincil kaynakların yardımıyla gerçekleştirilebilir.

İkincil kaynak taramasının üç farklı dinamiği bulunmaktadır. Birincisi, seçilen konuyla ilgili bugüne kadar üretilen bilgi birikiminin taranmasıdır. Bu yukarıda da belirtildiği gibi, çalışmanın temelini oluşturur. İkinci dinamik, oluşturulacak teorik çerçeve ile ilgili konunun araştırılmasıdır. Bu dinamik özellikle yeni siyasi tarih çalışmalarında öne çıkmaktadır. Örneğin, iş insanları ya da şirketlerin Paris Barış Antlaşmaları’nın yapım sürecinde oynadıkları rol üzerine bir makale yazmak isteyen araştırmacının hem ulusötesi aktörlere odaklanan siyaset bilimi/uluslararası ilişkiler çalışmalarını hem de ulusötesi pratiklerin geçmişte nasıl işlediğine dair yazılan ulusötesi tarih literatürünü gözden geçirmesi gerekmektedir. Zira öğreneceği bu kavramsal çerçeve ile araştırmacı daha sonradan bulacağı bilgi ve belgelere doğru soruları soracaktır. Üçüncü dinamik ise, ele alınan konunun bağlamıyla ilgili literatürü işaret etmektedir. Benzer bir örnek vermek gerekirse, Yalta Konferansı’na katılmış tercümanların diplomasiye dahlini inceleyen bir araştırmacı, konferansın yapıldığı dönemi ve koşullarını hem genel çerçevede hem de ülkeler bazında analiz etmek durumundadır.

Siyasi tarih araştırması yapmak için bir diğer yöntem ise birincil kaynaklara başvurmaktır. Birincil kaynakların kapsamı ise günümüzde giderek genişlemektedir. Resmî belgeler, yazışmalar, kayıtlar, tutanaklar, istatistikler gibi

orijinal arşiv belgeleri; bu belgeleri içeren derleme yayınlar, gazete ve dergiler, anı kitapları, sözlü tarih kayıtları, fotoğraf ve videolar birincil kaynaklar kategorisine girmektedir. Bir siyasi tarih çalışması için birincil kaynaklar – genellikle – konu ve soru belirlendikten ve en azından ikincil kaynak literatürü tespit edildikten sonra başvuru belgelerdir. “Genellikle” kavramının da işaret ettiği gibi, bu durumun tersi de mümkündür. Araştırmasını konu belirledikten sonra önce arşivden başlatan tarihçiler de mevcuttur. Ancak ikincil kaynakların önceden tespit ve tahlili birincil kaynak araştırmasını da kolaylaştıracak bir husustur. Zira, daraltılmış bir konu ya da soru üzerinden yapılacak birincil kaynak çalışması daha dar bir çerçevede kalacağı için arşivde geçirilecek zamanı ya da okunacak belge sayısını da azaltacaktır.

Birincil kaynak araştırmasına ne zaman başlanacağı kadar, birincil kaynak kullanımının zorunlu olup olmadığı da bugün tarihçiler tarafından tartışılan bir meseledir. Bir kısım tarihçiler, teorik bir bakış açısıyla sadece ikincil kaynaklar üzerinden yazılan tarihi deyim yerindeyse kınamaktadır (Hobson ve Lawson, 2008: 426). Zaten, özellikle küresel tarih (*global history*) ya da dünya tarihi (*world history*) gibi alanların tarihçilerden en çok eleştiri aldığı nokta çoğunlukla birincil kaynak kullanılmadan yazılmasıdır. (Pomper, 1995: 2). Bugün her ne kadar sadece ikincil kaynaklara ulaşarak teorik çerçevesi güçlü eserler vermek mümkünse de, siyasi tarih de dahil olmak üzere disiplinde birincil kaynak kullanmak bir çalışmayı hem bilgi açısından ilerletmekte hem de çalışmaya bir kıyas olanağı vermektir. Alanın önemli dergilerinden bir tanesi olan *Diplomatic History* yazarlar için hazırladığı kılavuzda kabul ve ret alan makalelerde genellikle bulunan özellikleri sıralarken reddedilen çalışmalardaki niteliklerden bir tanesini “birincil kaynak yokluğu” olarak belirlemiştir.³ Kısacası birincil kaynak siyasi tarih için önemlidir ve kullanılması tavsiye edilir.

Birincil ve ikincil kaynaklara ulaşma yöntemleri de çağımızda yaşanan yeniliklerle farklılaşmıştır. 1950’lerde siyasi tarih alanında makale yazmaya çalışan bir akademisyen kütüphane ve arşivlerde fiziksel olarak bulunarak, orijinal belgeleri arşivde okuyup not tutarak araştırmasını yürütüyordu. Bugün ise hem birincil hem de ikincil kaynak taraması çevrimiçi yapılabilmekte ve kaynakların bir kısmına da internetten ulaşılabilir. Bazı arşivler kataloglarını çevrimiçi kullanıma açarken, bazı arşivler ise tamamen çevrimiçi kurulmaktadır (Brennan, 2018: 4). Ancak ikincil kaynaklar açısından düşünüldüğünde, özellikle web siteleri ve blogların artışı ile hiçbir kontrol mekanizmasına tabi olmayan bilgilerin yayılması araştırmacıların daha dikkatli olmasını zorunlu kılmıştır çünkü tek tıkla ulaşım kolaylığı bu siteleri araştırmacı için de giderek daha çekici hale getirmektedir (Galvano ve diğerleri, 2008: 38-39). Buna rağmen kuşkusuz internet hem birincil hem de ikincil kaynaklar açısından araştırmacının işini kolaylaştırmıştır.

Birincil kaynaklar açısından düşünüldüğünde birçok arşivin katalogunun çevrimiçi olarak tarandığı görülmektedir. Örneğin, modern dönem siyasi tarihi açısından en önemli arşivlerden biri olan İngiliz Ulusal Arşivleri⁴ ya da Türkiye Cumhuriyeti’nin Osmanlı ve Cumhuriyet Arşivleri⁵ çevrim içi kataloga sahiptir ve bu arşivlerden dijitalleştirilmiş bazı kopyaları satın almak da mümkündür. Benzer biçimde, Amerika Birleşik Devletleri’nde Amerikan dış politikasına ait bazı metinlerin basılı ciltleri çevrimiçi şekilde ulaşılabilir haldedir.⁶ Bu gibi örnekler çoğaltılabilir fakat aynı zamanda çevrimiçi katalog ya da kaynak kullanmayan çok geleneksel arşivlerin olduğunu da söylemek gerekir. Arşivlerin dışında birçok gazete, video ve fotoğraf da açık kaynak erişimle ulaşılır haldedir. Bir siyasi tarihçi için yurtdışındaki arşivlere ulaşmak çok değerlidir ve günümüzde çevrimiçi online kaynakların yapılması planlanan bir çalışma için kullanılması elzemdir.

İkincil kaynaklar açısından düşünüldüğünde ise, kütüphanelerin çevrimiçi katalogları ve veritabanları araştırmanın temelini oluşturmaktadır. Makaleler için *Jstor*, *Dergipark*, *Web of Science*, *Googlescholar*, *Academia*⁷ gibi portallar kullanılabilir. *Proquest* ve Türkiye’de *Ulusal Tez Merkezi*⁸ aracılığıyla da ulusal ve uluslararası alanda yazılan yüksek lisans ve doktora tezleri tespit edilebilmektedir. Hem çevrimiçi olanaklardan hem de kütüphanelerde yapılacak araştırmalardan, bilimsel makalelere ek olarak elde edilecek derleme makaleler (*review*

3 “Diplomatic History Manuscript Guidelines” https://academic.oup.com/dh/pages/General_Instructions [24 Eylül 2020’de erişildi].

4 The National Archives, <http://discovery.nationalarchives.gov.uk/> [24 Eylül 2020’de erişildi].

5 T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/> [24 Eylül 2020’de erişildi].

6 FRUS- *Foreign Relations of the United States*, <http://digioll.library.wisc.edu/FRUS/Search.html/> [24 Eylül 2020’de erişildi].

7 Jstor <<https://www.jstor.org/>>; Dergipark <<https://dergipark.org.tr/>>; Googlescholar <<https://scholar.google.com/>>; Academia <<https://www.academia.edu/>>; Web of Science <www.webofknowledge.com> [24 Eylül 2020’de erişildi].

8 Proquest <<https://pqdtopen.proquest.com/search.html>>; Ulusal Tez Merkezi <<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>> [24 Eylül 2020’de erişildi].

articles) ve kitap eleştirileri de (book reviews) araştırmacıya literatür hakkında bilgi sağlamaktadır. Araştırma safhası bittikten sonra ise elde edilen bilgi ve belgelerin yorumlanmasıyla yazım sürecine geçiş yapılmaktadır.

3.3. Kıyas ve Kritik: Verilerin Yorumlanması

Siyasi tarih açısından araştırmacının sorularına cevap bulabildiği kaynak ve belgeleri elde etmesi elzemdir. Ancak bu verilerin nasıl kullanılacağı da ortaya çıkacak sonuca önemli ölçüde etki edecektir. Birincil veya ikincil kaynak olması fark etmeksizin ulaşılan kaynakların yorumlanmasında iki konu öne çıkmaktadır: kritik ve karşılaştırma.

Tarihçinin arşiv belgelerine yaklaşımı birbirinin zıttı iki süreç gerektirir. Araştırmacı bir taraftan dönemi ve koşullarını bilen biri olarak elinde bulunan materyallere empati ile yaklaşmak, diğer taraftan ise dönemin koşullarında sorulamayacak soruları yöneltecek kadar da eleştirel davranmak zorundadır (Brundage, 2013 :24). Zira, belgeler üzerinden betimsel bir anlatı sunacak bir siyasi tarihçinin dahi, elindeki belgelerin eksik bilgi içerebileceğini, bir yazımda tek taraflı ya da yanlı ifadelerin olabileceğini, kısacası kasıtsız dahi olsa belgenin bazı “tuzaklar” barındırabileceğini bilmesi gerekir. Son dönemde siyasi tarih çalışmalarında da sıkça kullanılan bir yöntem olan sözlü mülakatlar da aynı tutumu gerektirmektedir. Ritchie’nin de belirttiği gibi sözlü tarih çalışmalarında görüşülen kimse geçmişini seçerek hatırlıyor, isimleri karıştırıyor, kasıtlı ya da kasıtsız bir biçimde kendisini muhataplarından daha üstün ya da haklı gösteriyor olabilir ki bu da çalışmaların objektifliğine ve inandırıcılığına gölge düşürmektedir (Ritchie, 2014: 111). Benzer bir durum otobiyografik eserler için de geçerlidir.

Eleştirel okuma bu durumun üstesinden gelebilmenin önemli bir yöntemidir. İyi bir eleştiri ise karşılaştırma gerektirir. Örneğin, bir sözlü tarih mülakatının ikincil kaynaklardaki veriyle sorgulanması çalışmanın güvenilirliğini arttırmakta ve anlaşılması zor bir olayı açıklamayı kolaylaştırmaktadır (Ritchie, 2014: 112-113). Benzer bir biçimde, arşiv belgelerinin ikincil kaynaklarla veya ikincil kaynakların birbirleriyle belirli kriterler üzerinden karşılaştırılması olası en objektif analizi beraberinde getirecektir. Bu noktada bir parantez de arşiv belgelerinin kıyası için açılmalıdır. Farklı arşivlerden elde edilen belgelerin – siyasi tarih açısından düşünüldüğünde özellikle de farklı ülke arşiv kaynaklarının – birbirleriyle kıyası, arşive ulaşım sorunları ya da dil bariyeri gibi sebeplerle kolay olmamakta ancak yapılabildiği takdirde çalışmanın kapsam ve kalitesini önemli ölçüde değiştirebilmektedir. Kısacası, belgelerin analizi belgelere ulaşmak kadar önemli bir husustur.

3.4. Analiz ve Kanıt: Makale Yazım Süreci

Kaynakların tespiti ve analiziyle birlikte, tarihçinin zihnindeki soruların en azından bir kısmının yanıtlanmış olması beklenir ve sonrasında da makalenin yazım süreci başlar. “Bir kısmı” sözü burada özellikle seçilmiştir çünkü bir sonraki aşama olan yazım kısmında da aslında araştırmacı düşünmeye devam eder ve hatta makalenin taslağı ya da sorusu bu düşünme sürecinde revize edilebilir (Trachtenberg, 2006: 183; 193). Bu bağlamda yazım statik değil değişken bir süreçtir ve bu süreçte ortaya konan metinde hem öz hem de şekle dair uyulması gereken bazı kurallar mevcuttur.

Öncelikle, her disiplindeki gibi, siyasi tarih makaleleri de giriş, ana bölüm ve sonuçtan oluşur. Giriş bölümünde, çalışmayla ilgili bilgi, araştırmanın sorusu, metod ve ana bölümde anlatılacaklar özetlenir. Var ise, teorik ve kavramsal çerçeve, girişte yahut daha sıklıkla girişten sonraki bölümde verilir. Ana bölüm farklı alt bölümlere ayrılarak incelenebilir. Siyasi tarih makalesinin gövdesi diyakronik ya da senkronik ilerleyebilmektedir (Kamp ve diğerleri, 2018: 88). Diyakronik bir düzenleme içeren, yani kronolojiyi takip eden çalışmalar ise nicelik olarak siyasi tarihte ağır basmaktadır. Aynı zaman dilimine farklı temalar açısından bakan senkronik eserler dahi kronolojik açıdan çok karmaşık olduğunda anlaşılabilirlik konusunda sorun yaşanmaktadır. Metnin gövdesinden sonra gelen sonuç bölümü de bulguların özetini vererek okuyucuya bir sentez sunar ve eğer varsa yeni bazı sorular daha sonra yapılabilecek bir araştırma konusu olarak ortaya konur (Kamp ve diğerleri, 2018: 91). Temel bilimlerden farklı olarak siyasi tarihte sonuç, sorunsalın cevaplandırıldığı yer değil, bulguların özetlendiği yer niteliğini taşır.

Siyasi tarihte bu genel çatının en önemli kısmı ana gövdedir. Ancak, bu bölüm de siyasi tarih araştırmasının niteliğine göre değişmektedir. Betimleyici bir çalışma yapılıyorsa yazar kaynaklar üzerinden bir anlatı sunar. Açıklayıcı bir makale yazılıyorsa neden sonuç ilişkisinin analiz edildiği ve kaynakların soruları cevaplandırmada

ampirik kanıt işlevi gördüğü bir ana gövde oluşturulur. Kavramsal çerçevenin önemli olduğu eserlerde, bu çerçevenin ilgisi de incelenir. Trachtenberg kavramsal çerçeve ve ampririk kanıt olarak nitelendirdiği kaynakların okuyucuya bir denge içinde verilmesi gerektiğini, son kertede eserin kalitesinin doğru dengeye bağlı olduğunu belirtmektedir (Trachtenberg, 2006: 189).

Kavramsal ya da teorik yanı ağır basmasa bile, ampirik kanıtlar anlatılmak istenen durumu ya da kurulan neden-sonuç ilişkisini göstermek açısından elzemdir ve siyasi tarihin omurgasını oluşturur. Son kertede, belirli bir soruyu cevaplandırmak için verilen bir cevabın, eldeki diğer cevaplardan daha ikna edici olduğunu gösteren de bu kanıtlardır (Donnelly ve Norton, 2011: 85). Önceki sayfalarda verilen örneğe geri dönersek, Birinci Dünya Savaşı'na giden yolda Rusya'nın tutumunu Panslavizm yerine güç mefhumu üzerinden açıklayacak araştırmanın, neden bu mefhumun diğerinden daha önemli olduğunu kanıtlaması gerekir. Fakat bu kanıtlar "kendi kendilerine konuşmadıkları" için yazar kanıtları kullanırken ciddi anlamda analiz yapar ve neden-sonuç ilişkisini okuyucuya anlayabileceği bir biçimde, gerektiğinde "böylece", "bu nedenle", "o yüzden" gibi bağlaçları da kullanarak verir (Trachtenberg, 2006: 188).

Bir siyasi tarih makalesinde özellikle dikkat edilmesi gereken bir başka husus da bulunan kaynakların kullanılmasında gösterilmesi gereken seçiciliktir; bulunan her belge ya da öğrenilen her bilgi kullanılmak zorunda değildir (Trachtenberg, 2006: 185). Buldukları her kaynak tarihçilere hep ilginç gelir – ki çoğu zaman da gerçekten öyledir – ancak bu verilerin çalışmanın muhakkak bir yerine eklenmesi yazının ana hatlarıyla çelişebilir ve yazıyı kavramayı zorlaştırabilir. Zaten bir makalenin sahip olabileceği kelime sayısı da akademik dergiler tarafından belirlenmiştir. Örneğin, *The International History Review* dergiye gönderilebilecek makalelerin 12 bin sözcüğü geçemeyeceğini belirtmektedir.⁹ Diğer alanların görece üstünde olan bu limit, tarihçilere kaynaklarını makalenin konu ve sorunsalına uygun kullanmaları gerektiğini anlatmaktadır.

Benzer bir durum alıntılar için de geçerlidir. Siyasi tarihin kaynaklarının önemli bir bölümü birincil kaynaklardan oluştuğu için bu belgelerden alıntı yapmak çoğu araştırmacıya çekici gelmektedir. Oysa ki alıntılar sadece gerektiği yerde, öne sürülen bir noktayı yazarın kendi sözlerinden çok daha çarpıcı bir biçimde açıklayabileceği zaman kullanılır. Trachtenberg "iyi bir alıntı elinizde tuttuğunuz bir altındır" ancak çok fazla kullanımı onun değerini azaltmaktadır diyerek önemli bir noktaya temas etmektedir (Trachtenberg, 2006: 188). Gerçekten de önemli olan alıntı yapmak değil, o alıntının ciddi bir analizini yapmaktır denebilir.

Son olarak, siyasi tarihte yazım tekniği açısından alanı diğer alanlardan ayıran iki mesele yazarın metindeki varlığı ve yazımda kullanılan fiil zamanıdır. Siyasi tarihte – ya da tarihte – yazar üstü kapalı bir biçimde (implicitly) metindedir, ancak direkt olarak "ben" ya da "biz" gibi şahıs zamirlerini kullanmaz (Kamp ve diğerleri, 2018: 98). Bunun tek istisnası ise farklı yazarların eser ve düşüncelerini gözden geçirip/eleştirip kendi düşüncelerini ortaya koyduğu bölümler olabilir. Bunun dışındaki yerlerde yazarın sesi anlatıdır. Dilbilgisi açısından ise siyasi tarihin fiil zamanı geçmiş zamandır ve geniş zaman yazarın metindeki varlığına benzer bir biçimde sadece literatüre ilişkin yerlerde kullanılabilir (Kamp ve diğerleri 2018: 105). İçinde yaşanan dönemin dili ve dilin kültürü de sürekli değişikliğe uğradığı için tarihçinin metinde kullandığı dil de sürekli dönüşmektedir; örneğin, kaynaktan geçen eski kelimeler okuyucuya güncel haliyle verilmekte ya da cinsiyet açısından nötr bir dil kullanılmaktadır (Williams, 2015: 95). Ancak, kişi zamirleri ve zaman çekimi gibi bazı unsurlar açısından tarih hâlâ gelenekseldir ve bu da anlatının gereğinden kaynaklanmaktadır.

4. Sonuç

Bu makale, siyasi tarih alanında araştırma yapmak ve/veya makale yazmak isteyen araştırmacılara temel nitelikte bir kılavuz oluşturmak amacıyla yazıldı. Kuşkusuz bu alanda yapılacak çalışmalar için araştırma ve yazıma dair dikkat edilmesi gereken ancak bu makalede değinilemeyen pek çok başka detay bulunmaktadır. Ancak, bu çalışmanın odak noktasını oluşturan ana sorunsal, alanı oluşturan temel tartışmaları da içine alabilecek bir araştırma ve yazım rehberi oluşturmaktır. Bunun sebebi ise, yapısı itibarıyla siyasi tarihin tarihyazımı ve aynı zamanda sosyal bilimlerde yaşanan değişikliklerle sıkça eleştirilmiş ve buna paralel olarak da değişime uğramış olmasıydı. Günümüzde siyasi tarih, ya da sıkça kullanılan diğer isimleriyle diplomasi tarihi ve uluslararası tarih, 20. yüzyılın başındaki gibi sadece betimsel nitelikte eserler verilen bir alan değildir. Siyaset bilimi/uluslararası

⁹ The International History Review <https://www.tandfonline.com/toc/rinh20/current> [26 Eylül 2020'de erişildi].

ilişkilerin, kültür ve bellek çalışmalarının, feminist teorinin, ulusötesi anlayışın kavramları ile giderek daha fazla ilişki kuran, kavramsal yönü ağır basmasa bile kavramları anlatının içine yerleştiren bir niteliğe sahip olmaya çalışmaktadır. Makalenin girişinde de belirtildiği gibi siyasi tarih, artık yekpare bir alan değildir. Bu alanda yazın üretecek araştırmacılar için disiplinin içindeki bu farklı yaklaşımları bilmek, araştırmanın kendisi için de gereklidir. Zira, bu makalenin de ortaya koyduğu gibi, alanın içindeki farklı yaklaşımlar farklı metotlar gerektirir.

Bu çalışmanın temel hedefi bir siyasi tarih makalesi yazmak için gereken, sorudan araştırmaya, belgelerin yorumundan yazıma kadar olan değişik safhaları bu farklılıkları da vurgulayarak aktarmaktır. Zira bu makale çalışma için sorulacak sorunun niteliğinin de – örneğin betimsel veya açıklayıcı olup olmadığı – araştırılacak kaynağın çeşidinin de bu farklı yaklaşımlara göre değişiklik gösterdiğini orta koymuştur. Ancak bunun yanında, yaklaşımlar fark etmeksizin bir siyasi tarih makalesinde olması gereken ortak özellikler de vurgulanmıştır. Bu bağlamda, birincil kaynakların gerekliliği, ampirik kanıtların nasıl yorumlanacağı ya da kullanılacağı, yazımda dikkat edilmesi gereken ve özellikle siyasi tarihe özgü bazı konular irdelenmiştir. Sonuç olarak bu makale araştırmacıya, her şeyi sırasıyla takip etmesi gereken bir reçeteden ziyade, üzerinde özellikle düşünülmesi gereken disiplinler bir kılavuz oluşturmaya çalışmıştır.

Kaynakça

- Allison, G. & Zelikow P. (1999). *Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis*. New York: Longman.
- Barlas, D. & Güvenç S. (2014). *Türkiye'nin Akdeniz Siyaseti (1923-1939): Orta Büyüklükte Devlet Diplomasisi ve Deniz Gücünün Sınırları*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Brennan, C. (2018). "Digital Humanities, Digital Methods, Digital History, and Digital Outputs: History Writing and the Digital Revolution. *History Compass*, 16 (10), pp.1-12.
- Brundage, A. (2013). *Going to the Sources: A Guide to Historical Research and Writing*. Sussex: Wiley-Blackwell.
- Craig, G. (1983). "The Historian and the Study of International Relations." *The American Historical Review*, 88(1), pp.1-11.
- Cullen J. (2013). *Essaying the Past: How to Read, Write and Think About History*. Sussex: Wiley-Blackwell.
- Del Pero, M. & Formigoni, G. (2017). "Toward a New International History." *Ricerche di Storia Politica, Quadrimestrale dell'Associazione per le Ricerche di Storia Politica*. pp. 25-32.
- Donnelly M. & Norton C. (2011). *Doing History*. New York: Routledge.
- Finney, P. (2011). *Remembering the Road to World War Two: International History, National Identity, Collective Memory*. Abingdon: Routledge.
- Galgano M.J & Arndt J. C. & Hyser R.M. (2008) *Doing History: Research and Writing in the Digital Age*. Boston: Thomson & Wadsworth.
- Haas, M. (2001). "Prospect Theory and the Cuban Missile Crisis." *International Studies Quarterly*, 45(2), 241-270.
- Hobson, J. M., & Lawson, G. (2008). "What is History in International Relations?" *Millennium*, 37(2), pp.415-435
- Iggers, G.G. (2000). *Bilimsel Nesnellikten Post-Modernizme: Yirminci Yüzyılda Tarih Yazımı*. İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Iggers, G.G., Edward W. (2013). *A Global History of Modern Historiography*. New York: Routledge.
- Iriye, A. (2004). "Transnational History." *Contemporary European History*, 13 (2), pp.211-222.
- Kamp, J. & Legene S. & Van Rossum M. & Rümke S. (2018). *Writing History! A Companion for Historians*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Kedouri, E. (1979). "Historiography: From Clerk to Clerk: Writing Diplomatic History." *The American Scholar*, 48(4), pp.502-512.
- Kürkçüoğlu, Ö. (2006). "Açılış Konuşmaları." *Prof. Dr. Oral Sander Anısına, Türkiye'de Siyasi Tarihin Gelişimi ve Sorunları Sempozyumu* içinde (haz. Gökhan Erdem). Ankara: Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Maiolo, J. A. (2018). "Systems and Boundaries in International History." *The International History Review*, 40 (3), pp.576-591.
- McCarthy, H.. 2009. "Petticoat Diplomacy: The Admission of Women to the British Foreign Service, c. 1919-1946." *Twentieth Century British History*, 20 (3),pp.285-321.
- McCarthy, H. 2014. *Women of the World. The Rise of the Female Diplomat*. London: Bloomsbury.
- Nye, J., & Keohane, R. (1971). "Transnational Relations and World Politics: An Introduction." *International Organization*, 25(3), pp.329-349.
- Papuççular, H. & Kuru, D. (eds.) (2020). *A Transnational Account of Turkish Foreign Policy*. New York: Palgrave Macmillan.
- Pedani-Fabris, M . (1996). "Ottoman Diplomats in the West: The Sultan's Ambassadors to the Republic of Venice." *Tarih İncelemeleri Dergisi* , 11 (1) , 187-202 .
- Pomper, P. (1995). "World History and Its Critics." *History and Theory*, 34(2), pp.1-7.
- Rabb, T. (1974). "Historical Studies Today." *The Journal of Modern History*, 46(2), pp.337-341.
- Reinisch, J. (2016). "Introduction: Agents of Internationalism." *Contemporary European History*, 25, pp.195-205.
- Ritchie, D. A. (2014). *Doing Oral History*. New York: Oxford University Press.

- Roberts, G. (2006). "History, Theory and the Narrative Turn in IR." *Review of International Studies*, 32(4), pp.703-714
- Schweizer, K. W., Schumann M. J. (2008). "The Revitalization of Diplomatic History: Renewed Reflections." *Diplomacy and Statecraft* 19 (2), pp.149-186.
- Stone, L. (1979). "The Revival of Narrative: Reflections on a New Old History." *Past & Present*, 85, pp.3-24.
- Trachtenberg, M. (2006). *The Craft of International History: A Guide to Method*. New Jersey: Princeton University Press.
- Williams, R. C. (2015). *The Historians Toolbox: A Student's Guide to the Theory and Craft of History*. New York: Routledge.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).